

Ervaringsdeskundigen in de uitvaart

Werken vanuit eigen ervaring: valkuil of verrijking?

De uitvaart van een ouder, een ingrijpende levenservaring of terminaal zieke vriend. Gevraagd naar de reden waarom iemand de uitvaartwereld is ingestapt, worden eigen ervaringen regelmatig genoemd. Vormen die ervaringen een 'toegevoegde waarde'? En wat is ervaringsdeskundigheid eigenlijk? Een nadere beschouwing.

Yvonne Reichrath (53) werkt sinds 2016 als zelfstandig uitvaartbegeleider in de omgeving Haarlem en Den Haag. Haar ervaringsdeskundigheid komt voort uit haar ziekte. "In 2014 werd kanker bij mij vastgesteld. Ineens stond ik dichtbij de dood. Die ziekte had niet alleen iets stuk gemaakt in mijn lijf, maar ook in mijn leven. Vijftientig jaar lang had ik als bedrijfseconome gewerkt, de wereld over gereisd en fusies en overnames bij internationale bedrijven begeleid. Het besef dat ik tot dan toe alleen bezig was geweest te voldoen aan de verwachtingen van anderen drong zich op. Mijn ziekte en scheiding, een paar jaar daarvoor, maakten dat ik letterlijk tot stilstand kwam. Mijn leven voelde broos. Ik moest keuzes maken over behandelingen, droeg de zorg voor mijn drie kinderen en was ook regelmatig bezig mijn naasten op te peppen, omdat mijn ziekte hen zwaar viel. Wie was er voor mij? Ik raakte verwickeld in een gevecht tussen mijn verstand en mijn gevoel. Ik kon niet meer verder. Mijn hart volgen was de enige (uit)weg. Ik leerde luisteren naar mijn onderbuik. Wat past wel? Wat past niet? Ik wilde geen leven meer waarin het draait om de buitenkant. Ik dacht na over mijn eigen dood. Hoe wilde ik dat mijn uitvaart eruit zou zien? Wie zou dat moeten doen? Het brede palet aan vaardigheden waarover ik beschikte, mijn empathie, compassie, humaniteit, creativiteit, zakelijkheid en het van betekenis willen zijn voor een ander, het kwam voor mij samen in het werk van uitvaartbegeleider."

Foto: R.K.

Yvonne Reichrath:

'Ik wilde geen leven meer waarin het draait om de buitenkant'

zijn voor mensen om te gaan werken in de uitvaartwereld. "Bij selectiegesprekken voor de opleiding zie ik mensen met de meest uiteenlopende werkachtergronden. Op mijn vraag waarom ze de uitvaartwereld in willen, volgt regelmatig een ervaringsverhaal. Een uitvaart waarbij de uitvaartbegeleider precies op het juiste moment steun gaf of aanvoelde dat het beter was hen even met

rust te laten. Of juist het tegenovergestelde: iemand die er niks van kon. Beide ervaringen leiden tot het inzicht: Hé, uitvaartbegeleider is ook een vak!" Is dit de enige motivatie om de uitvaartwereld in te stappen? Immers, niet iedereen die een lekker of juist smakeloos brood eet, schoolt zich direct om tot bakker. "Het van dichtbij beleven van een dood schudt mensen vaak wakker. De ervaring tijdens de uitvaart, positief of negatief, kan enorm binnenkomen. Ook merk ik vaak een andere, onderliggende, reden voor mensen om deze stap te zetten. Ze zijn ontevreden over het werk dat ze doen, omdat het hun niet meer de voldoening geeft waar ze naar verlangen."

Scholen van ervaring

Eigen ervaringen zijn er in soorten en maten. Marjo Boer houdt zich sinds de jaren negentig bezig met ervaringsdeskundigheid. Ze is auteur en onderzoeker en werkt ook als docent Ervaringsdeskundigheid. "Een unieke ervaring, zoals bijvoorbeeld een uitvaart, maakt je nog geen ervaringsdeskundige. Daarvoor moeten stappen worden gezet; van ervaring naar ervaringskennis en van ervaringskennis naar ervaringsdeskundigheid. Je ontwikkelt ervaringen door erop te reflecteren met gelijkgestemden, ze te koppelen aan literatuur en onderzoek te doen: Wat heb ik meegemaakt? Wat is daarin van belang? Wat is de impact van die ervaring? Ook vraagt het inzetten van ervaringskennis om specifieke vaardigheden. In de opleiding tot ervaringsdeskundige, die in deeltijd twee jaar duurt, worden mensen hier gedegen op voorbereid." Mensen die de opleiding tot ervaringsdeskundige volgen, gaan merendeels aan de slag in de geestelijke gezondheidszorg, verslavingszorg, maatschappelij-

ke opvang en jeugdzorg waar zij vervolgens jarenlang cliënten begeleiden. Een verschil met de functie van een uitvaartbegeleider, die alleen in de periode rondom de uitvaart betrokken is. Boer: "Wat niet wegneemt dat het zinvol is om tijdens de opleiding tot uitvaartbegeleider een aantal uren te besteden aan die eigen ervaringen. Zeker ook voor mensen die geen eigen ervaring hebben en het vak willen leren. Ik zou mensen met

Foto: PR

Geraldine van de Vegte:

'Het van dichtbij beleven van een dood schudt mensen vaak wakker'

eigen ervaring laten reflecteren op wat voor hun wel of juist niet goed werkte in die dagen rondom de uitvaart."

Let op, valkuil!

Van de Vegte ziet als opleider geen bezwaar als het overlijden van een naaste de reden is dat mensen zich voor een uitvaartopleiding inschrijven. "Elk jaar zie ik wel een paar studenten voor wie de opleiding bijdraagt aan hun rouwproces. En dat mag. Leren over de dood is leren over het leven en dus over jezelf. Waar het om draait, is dat iemand contact kan maken. Is iemand in staat om af te

stemmen op anderen? Als een overlijden van een dierbare kortgeleden is, vraag ik wel eens: in hoeverre gaat dit meespelen? Maar het is nooit een reden voor een afwijzing." Uitvaartbegeleidster Reichrath is wat terughoudender. "De reden 'Mijn zus is overleden en daarom wil ik uitvaartbegeleider worden', is niet genoeg motivatie om een goed uitvaartbegeleider te zijn. Tijdens mijn opleiding zag ik mensen overmand worden door emoties. Het is essentieel dat je jezelf goed kent en hebt geleerd hoe je met die emoties moet omgaan, zodat je er niet door van slag raakt. Ik heb door mijn ziekte en scheiding zoveel gevoelens meegemaakt en doorleefd. Als je dat proces niet hebt doorgeemaakt, kun je nooit een goede uitvaartbegeleider zijn. Je bent dienstverlener, geen hulpverlener." Van de Vegte is het eens met de risico's die kleven aan het hebben van eigen ervaringen. "Het gaat niet om jou, het gaat om de ander. Dat jij rode bloemblaadjes zo passend en mooi vond op de kist van je overleden moeder, wil niet zeggen dat de mensen die je begeleidt dit ook zo vinden. Als iemand tijdens de opleiding telkens vanuit die ene ervaring put, is het belangrijk dat een docent dit kadert." Zelf vindt Van de Vegte persoonlijke ervaringen die worden ingebracht soms ook handig. "Een keer vertelde een student regelmatig over een naaste die door zelfdoding op jonge leeftijd om het leven was gekomen. Dit is niet iets wat je als uitvaartbegeleider vaak meemaakt, maar het is wel belangrijk om te weten wat zo'n situatie kan vragen. Aan de hand van haar ervaring konden we daar tijdens de les dieper op ingaan."

Niet in woorden te vangen

Ook Boer vindt het belangrijk dat mensen hun eigen ervaring niet als exemplarisch zien voor alle ervaringen van anderen. "Daarom is scholing van belang. Het uitwisselen van kennis maakt het relevant. Als eigen ervaringen een drijfveer zijn, schuilt er vaak een innovatieve behoefte achter. Mensen willen graag betekenis geven aan de ingrijpende ervaring die ze hebben meegemaakt. Dit soort zaken zullen ook een rol spelen als iemand de uitvaartwereld in wil stappen." Opleider Van de Vegte merkt dat mensen die hun ervaring als motivatie gebruiken om de opleiding te doen, vaak hele goede uitvaartbegeleiders zijn. "Ze hebben vanuit hun hart zó aangevoeld wat belangrijk is. Het gaat soms om kleine subtiele signalen die niet in woorden zijn te vangen. Waarmee

Foto: PR

Marjo Boer:

'Een unieke vervaring maakt je nog geen ervaringsdeskundige'

ik niet zeg dat mensen zonder ervaring geen goede uitvaartbegeleiders kunnen zijn. Ervaring of niet, waar het om draait is dat je mensen moet kunnen helpen op hun pad. Je zorgt dat zij bij hun gevoel komen, zodat ze kunnen doen wat nodig is. Als uitvaartbegeleider moet je durven doorvragen. 'Jullie willen een groene kist. Bijzonder, vertel!' De kleur van de kist is natuurlijk totaal niet relevant. Het gaat om het verhaal daarachter. Door die vraag te stellen kom je erachter of iemand daadwerkelijk doet wat hij wil. De vaardigheid van contact maken en er kunnen zijn voor de ander, dat is waar het in de kern om gaat." ●

Rectificatie

In het septembernummer is een fout geslopen in het bericht (pagina 10) over de theatervoorstelling *In de Gloria* van Theatergroep Bint. De ouderen over wie wordt gesproken, treden niet op als acteurs maar zijn te zien in de vertoonde filmbeelden van de voorbereiding.